گزارش «افسانه» از دومین رو همایش ملی فقه و هنر (فقه فیلم و سینما) در شیراز

مکتب شیراز باید دوباره به میدان بیاید

قم مرکز فقه هست ولی در هنر میدان دار نیست، شیراز میدان دار هنر است، به گونه ای که حتی گاهی فقها را به نوعی به چالش می کشد

احسان اکبرپور
Ehsan.Afsaneh93@gmail.com

سومین همایش ملی فقه و هنر، در روزهای چهارشنبه و پنجشنبه با موضوع «فقه فیلم و سینما» در سالن همایش‌های سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران مرکز فارس در شیراز برگزار شد.

در این همایش دو روزه که به همت مدرسه اسلامی هنر، سازمان امور سینمایی و سمعی بصری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی مرکز فارس و شهرداری شیراز برگزار شد، دغدغه‌های فقهی و سینمایی روحانیون و سینماگران درباره سینما مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و هر کدام از سخنرانان از ظن خود، به بیان پرسش‌ها، دغدغه‌ها و مسائل فرا روی سینما از منظر فقهی، حقوقی، اجتماعی و هنری موضوع پرداختند. مشروح گزارش «افسانه» از سخنرانی‌های روز دوم همایش را در ادامه بخوانید.

***نسبت فقه و هنر، قابل تقسیم به دوران قدیم و جدید است**

برنامه‌های سومین همایش ملی فقه هنر (ویژه فقه فیلم و سینما) در روز دوم با سخنرانی مدیر مرکز اسناد و کتابخانه ملی مرکز فارس آغاز شد.

کوروش کمالی سروستانی ابتدا با بیان اینکه نسبت فقه و هنر بیش از هر مقوله فقاهتی دیگر، قابل تقسیم به دوران قدیم و جدید است، افزود: درست به همین دلیل است که برخلاف دیگر باب‌های فقه مثلاً فقه عبادات، در حوزه هنر کمتر بتوان به ادبیات و منابع تولیدی دوره‌های پیشین ارجاع و اسناد کرد. کمالی سروستانی در ادامه با اشاره به اینکه بر آن است که به دلیل برگزاری این همایش در شیراز به معرفی یکی از بزرگترین مصادیق فقه و هنر بپردازد؛ افزود: همگان سعدی شیرازی، شاعر بزرگ ایران زمین را به حکمت و عرفان و عشق و زبان می‌شناسند، امروز اما می‌خواهم بر این همه بیفزایم که سعدی در کنار همه هنرهای ماندگارش فقیه نیز بوده است.

مدیر دانشنامه فارس با تأکید بر اینکه سعدی به دلیل انس با کتاب، سنت و عقل به اجماع فقهی نیز رسیده است، خاطرنشان کرد: چنان‌که بازنمود آن در آثارش، گواه این دعوی است، اصطلاحاتی همچون اجرای حد شرعی، شرایط سقوط حد، وقف عام، امانت، بیع، تزویر، توبه، حد، خون‌بها، حلال و حرام مهم‌ترین اصطلاحات فقهی ـ حقوقی است که در اشعار سعدی به‌کار رفته است.

***سعدی فقیهی دردآشنا و آگاه بود**

کوروش کمالی سروستانی در ادامه با تأکید بر اینکه تأملی کوتاه بر برخی از این اشارات سعدی در کلیاتش نشانگر باورمندی او در نگاه معرفت‌شناسانه به هستی و بیانگر ارتباطی هنری است که در ذهن خلاق و شاعرانه او در تلفیق با باورهای دینی و شریعت مدارانه‌اش روی داده است، خاطرنشان کرد: سعدی در گلستان و بوستان به عنوان آثاری تعلیمی و پندآمیز که کنشگران رویدادهای حکایات آن، انسان‌ها هستند و برآیند حکایات، رهایی و سعادت و یا عقوبت و شقاوت آنهاست، بسیاری از صفات بارز انسانی را همچون عدل و انصاف که بسیار مورد تأکید قرآن و فقه اسلامی است، به محک آزمون، هشدار و انذار نهاده است.

کمالی سروستانی با بیان اینکه بارزترین مثال این حکایات، «جدال مدعی با سعدی» در گلستان است که به جدال بین درویش و تونگر می‌پردازد، شرحی از این حکایت تشریح کرد. «به مقتضای حکم قضا، رضا دادیم و از مامضی درگذشتیم و بعد از مجارا، طریق مدارا گرفتیم و سر به تدارک در قدم یکدیگر نهادیم و بوسه بر سر و روی هم دادیم و ختم سخن بر این بود.» مدیر دانشنامه فارس در ادامه با ذکر مثال از برخی دیگر از شواهد فقهی از حکایات بوستان و گلستان و نیز قصاید سعدی گفت: سعدی خود را فقیه می‌خواند و این حکایات زیبا و پرمعنا که در اینجا تنها بخشی از آن خوانده شد، نشان می‌دهد که سعدی فقیهی دردآشنا و آگاه بوده است.

***باور سعدی: تلفیق فقه با زیست جاری مردمان**

مدیر مرکز اسناد و کتابخانه ملی مرکز فارس با اشاره به اینکه سعدی در بازگشت از سفر به شیراز در آغاز قطعه‌ای معروف می‌سراید: «سعدی اینک به قدم رفت و به سر باز آمد/ مفتی ملت اصحاب نظر باز آمد»، افزود: به باور سعدی در آن روزگار عده‌ای از مردم شیراز «ملت اصحاب نظرند» و برخی صاحب‌نظر، و صاحب فتوای آنان نمی‌تواند مقلد دیگران باشد.

کوروش کمالی سروستانی در پایان گفت: آنچه که گذشت، اندکی بود از پرشمار اشاراتی که می‌توان بر این اساس؛ یعنی یافتن رابطه تنگاتنگ اندیشه، باور و هنر سعدی در عرصه مضامین فقهی و تلفیق آن با زیست جاری مردمان به منظور پی ریخت جهان معنایی رستگاری آدمی در آثار سعدی بازیافت؛ آنچه که بی‌شک به گواه آموزه‌های دینی ما، به دلیلش، آفریده، پرورید و مهلت و مجال یافته‌ایم.

***ماهیت آثار سینمایی و نظام حقوقی حمایت از آن**

در ادامه این همایش، محمود حکمت‌نیا معاون وزیر دادگستری با اشاره به اینکه برای یافتن نظام حقوقی حاکم بر آثار سینمایی ابتدا باید ماهیت اثر سینمایی در ساختار نظام مالکیت فکری تبیین و بر اساس آن نظام حقوقی حمایت از آن پذیرفته و در اسناد بین‌المللی حقوق بشری نیز به رسمیت شناخته است، خاطرنشان کرد: باید این پرسش مهم را در نظر گرفت که آیا در دوران میان ارزش مصالح احتمالی تحدید آزادی بیان ـ مثلاً از طریق سانسور ـ و زیان‌های احتمالی اطلاع‌رسانی آزادانه بدون هیچ‌گونه تحدیدی، باید کدام را مقدم دانست.

به باور احمد حبیب‌نژاد می‌توان به این پرسش، ناظر بر زمان‌های گوناگون ـ مانند عصر کنونی که عصر ارتباطات است ـ در مقایسه با اعصار قبلی متفاوت پاسخ داد.

***بیان نمایشی سینما برای تماشاگر باورپذیر باشد**

هادی نائیجی نویسنده و کارگردان سینما هم در این همایش، گفت: بیان و زبان سینمایی در مسیر بازنمایی و واکاوی رذایل اخلاقی و در نهایت با طراحی تقابل خیر و شر به جذابیت‌های منحصربه‌فردی دست می‌یابد که در گونه‌ها و قالب‌های دیگر آثار هنری قابل تحصیل نیست. نائیجی با اشاره به اینکه داستان یک فیلم سینمایی با تقسیم‌بندی شخصیت‌ها به پروتاگونیست و آنتاگونیست، تماشاگر را با یک کشمکش پرچالش تصمیم‌گیری مواجه می‌کند، افزود: ادعای قصه بر اساس همین تقسیم‌بندی بد و خوب یا با یک پرداخت پیشرفته‌تر شخصیت خاکستری باید تصمیم بگیرند.

این کارگردان سینما در ادامه با اشاره به اینکه یک تصمیم مثبت و خوب و اخلاقی در یک موقعیت داستانی با پرداخت و شناخت از ویژگی‌های شخصیت، نیات، رفتار و کردار تصمیم‌گیرنده در بیان نمایشی سینما به باور تماشاگر درمی‌آید، خاطرنشان کرد: همین صورت و سیرت در مسیر شخصیت‌های آنتاگونیست نیز طی می‌شود.

***سینما را برای استنباط فقهی فرا روی آوریم**

هادی نائیجی در ادامه با بیان اینکه تصمیم منفی و غیراخلاقی توسط شخصیت بد و منفی داستان هنگامی باورپذیر می‌شود که شناخت کافی از شخصیت نزد تماشاگر حاضر باشد، افزود: نتیجه این باور کردن همدلانه تجربه کاتارسیس نزد تماشاگر است. این کارگردان سینما سپس با طرح این پرسش که نگاه فقیهانه که فارغ از پیوست تأثیر اخلاقی گزاره‌های فقهی در جامعه نیست، چگونه می‌تواند به این ویژگی و خاصیت سینما (نشان دادن بدی‌ها برای پرهیز از بدی) بنگرد، خاطرنشان کرد: آیا دستگاه استنباط فقهی با توجه به این ویژگی مهم در هنرهای نمایشی می‌تواند سینما را مورد بررسی قرار دهد؟

نائیجی با طرح این پرسش که آیا این زاویه موضوع‌شناسانه در لیست باید و نبایدهای روش تولید آثار سینمایی تغییری ایجاد می‌کند، افزود: موضوع‌شناسی به‌ویژه در مسائل مستحدثه برای دستگاه استنباط اهمیت به‌سزایی دارد و این امر میسر نیست مگر در شناخت بیش از پیش از سینما؛

عضو هیئت‌علمی دانشگاه تهران در ادامه با بیان اینکه نظام حقوقی معاصر اصل تحدید حق بر آگاهی و گردش آزاد اطلاعات را به استناد ارزش‌هایی والاتر پذیرفته و در اسناد بین‌المللی حقوق بشری نیز به رسمیت شناخته است، خاطرنشان کرد: باید این پرسش مهم را در نظر گرفت که آیا در دوران میان ارزش مصالح احتمالی تحدید آزادی بیان ـ مثلاً از طریق سانسور ـ و زیان‌های احتمالی اطلاع‌رسانی آزادانه بدون هیچ‌گونه تحدیدی، باید کدام را مقدم دانست.

به باور احمد حبیب‌نژاد می‌توان به این پرسش، ناظر بر زمان‌های گوناگون ـ مانند عصر کنونی که عصر ارتباطات است ـ در مقایسه با اعصار قبلی متفاوت پاسخ داد.

***بیان نمایشی سینما برای تماشاگر باورپذیر باشد**

هادی نائیجی نویسنده و کارگردان سینما هم در این همایش، گفت: بیان و زبان سینمایی در مسیر بازنمایی و واکاوی رذایل اخلاقی و در نهایت با طراحی تقابل خیر و شر به جذابیت‌های منحصربه‌فردی دست می‌یابد که در گونه‌ها و قالب‌های دیگر آثار هنری قابل تحصیل نیست. نائیجی با اشاره به اینکه داستان یک فیلم سینمایی با تقسیم‌بندی شخصیت‌ها به پروتاگونیست و آنتاگونیست، تماشاگر را با یک کشمکش پرچالش تصمیم‌گیری مواجه می‌کند، افزود: ادعای قصه بر اساس همین تقسیم‌بندی بد و خوب یا با یک پرداخت پیشرفته‌تر شخصیت خاکستری باید تصمیم بگیرند.

این کارگردان سینما در ادامه با اشاره به اینکه یک تصمیم مثبت و خوب و اخلاقی در یک موقعیت داستانی با پرداخت و شناخت از ویژگی‌های شخصیت، نیات، رفتار و کردار تصمیم‌گیرنده در بیان نمایشی سینما به باور تماشاگر درمی‌آید، خاطرنشان کرد: همین صورت و سیرت در مسیر شخصیت‌های آنتاگونیست نیز طی می‌شود.

***سینما را برای استنباط فقهی فرا روی آوریم**

هادی نائیجی در ادامه با بیان اینکه تصمیم منفی و غیراخلاقی توسط شخصیت بد و منفی داستان هنگامی باورپذیر می‌شود که شناخت کافی از شخصیت نزد تماشاگر حاضر باشد، افزود: نتیجه این باور کردن همدلانه تجربه کاتارسیس نزد تماشاگر است. این کارگردان سینما سپس با طرح این پرسش که نگاه فقیهانه که فارغ از پیوست تأثیر اخلاقی گزاره‌های فقهی در جامعه نیست، چگونه می‌تواند به این ویژگی و خاصیت سینما (نشان دادن بدی‌ها برای پرهیز از بدی) بنگرد، خاطرنشان کرد: آیا دستگاه استنباط فقهی با توجه به این ویژگی مهم در هنرهای نمایشی می‌تواند سینما را مورد بررسی قرار دهد؟

نائیجی با طرح این پرسش که آیا این زاویه موضوع‌شناسانه در لیست باید و نبایدهای روش تولید آثار سینمایی تغییری ایجاد می‌کند، افزود: موضوع‌شناسی به‌ویژه در مسائل مستحدثه برای دستگاه استنباط اهمیت به‌سزایی دارد و این امر میسر نیست مگر در شناخت بیش از پیش از سینما؛ از همین رو باید مبتنی بر بازشناسی ویژگی بازنمایی بدی، سینما را برای استنباط فقهی فرا روی آوریم.

*** در حوزه هویتی چه در ایران و چه در سایر کشورها شاهد گسست نسلی هستیم**

شهردار شیراز نیز در این همایش عنوان کرد: به اعتقاد من سومین همایش ملی فقه هنر می تواند پاسخ بسیار روشنی به جوانانی بدهد که هم می خواهند ایرانی و مسلمان باشند و هم می خواهند دنیای نو را تجربه کنند؛ جوانانی که هم می خواهند متشرع باشند و هم می خواهند از حوزه فرهنگ و هنر عقب نمانند.

مهندس حیدر اسکندرپور با تاکید بر اینکه امیدوارم این همایش فرصتی باشد برای یافتن پاسخ پرسش هایی که در ذهن جوانان است، گفت: تا آنجایی که در مورد مسائل حوزه نظری و زندگی روزمره جامعه بین اندیشمندان اختلاف نظر فکری وجود دارد، امری مبارک و پذیرفته است، اما در حکومت دینی که دارای برنامه برای امور زندگی مردم است حتما در مسائلی همچون هنر باید تکلیف روشن شود.

وی هنر را زبان بین المللی دانست و اضافه کرد: هنر فرصتی است که می توان اندیشه ها و باورهای دینی یک ملت را به اقصی نقاط جهان مستقل از حوزه جغرافیایی، مذهب، قومیت و نژاد منتقل کرد. هنر این فرصت را دارد که در زبانی بین المللی دیدگاه ها و فهم های یک ملت، دین و آیین را به درستی به جهانیان منتقل کند.

شهردار شیراز با بیان اینکه در حوزه جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران که دارای حکومت دینی است باید در زمینه هنر تکلیف خود را در مصادیق روشن کند، افزود : در محافل علمی و دانشگاهی راجع به فلسفه هنر، مبنای وجودی، منشا هنر و ... صحبت می شود اما آنچه که مبتلا به جامعه امروز است نحوه برخورد دین و شریعت با مصادیق هنر از جمله سینما و موسیقی است.

مهندس اسکندرپور با اشاره به مسئولیت های سیاسی و اجرایی پیشین خود گفت: طی این سال ها شاهد این سنت بودم که در برگزاری جلسات فرهنگی و هنری عده ای بلافاصله پس از شروع یک برنامه هنری جلسه را ترک می کنند. تکلیف چیست، آیا این سنت رایج باید ادامه پیدا کند؟

شهردار شیراز با خوانش بخشی از سخنان مقام معظم رهبری در دیدار با برگزارکنندگان نخستین همایش فقه و هنر گفت: مقام معظم رهبری در این دیدار فرمودند که «متکفل همه‌ی امور زندگی بشر است؛ ادعای فقه این است. فقه متکفل تبیین شرعی و اسلامی همه‌ی اموری است که مورد ابتلاء انسان است در زندگی فردی و اجتماعی‌اش. خب، هنر یکی از همین امور است؛ بایست فقه به این بپردازد. بله، ما دیر به این فکر افتادیم، دیر شروع کردیم؛ این کارها خیلی قبل‌ها باید انجام می گرفت. و حالا بحمدالله شماها شروع کرده‌اید و این کار را متوقف نکنید و حتماً دنبال کنید.»

وی در این همایش که با حضور جمعی از محققان و صاحبنظران این عرصه برگزار شد، خطاب به حاضرین در جلسه خاطرنشان کرد: در حوزه هویتی چه در ایران و چه در سایر کشورها، شاهد گسست نسلی هستیم؛ من با اجازه از علمای حاضر در این نشست می گویم که اگر تکلیف این مسائل روشن نشود شاهد گسست اجتماعی نیز خواهیم بود و متاسفانه در بخش های نیز شاهد این گسست هستیم.

مهندس اسکندرپور میزبانی سومین همایش ملی فقه و هنر را افتخاری برای شیراز دانست و افزود: شیراز شهر فقیهان بزرگی چون میرزای شیرازی، آیت الله دستغیب، آیت الله محلاتی، آیت الله مکارم شیراز و بسیاری دیگر از علما و حکیمان روزگار ما است و من نیز امروز مقدم همه عالمان، فقیهان و هنرمندان را در این همایش گرامی می دارم، ابتکار عمل مدرسه اسلامی هنر را ارج می نهم و از همراهی سازمان امور سینمایی و سمعی و بصری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران مرکز فارس سپاسگزاری می کنم.

***شیراز به لحاظ فقهی و هنری جایگاهی ویژه دارد**

امام جمعه شیراز نیز در نخستین روز این همایش با تاکید براینکه شیراز هم به لحاظ فقهی و هم به لحاظ هنری جایگاهی ویژه دارد، لزوم پرداختن به این ویژگی‌ها برای ترسیم عقبه تمدن سازی اسلامی را یادآور شد.

آیت‌الله لطف‌الله دژکام گفت: این جمع و همایش را برای بررسی یک مسئله بسیار مهم و مبتلا سامان دادەاند. مسئله‌ای که چون معمولا پاسخ عملی و کاربردی برای آن یافت نشده است، گاهی صورت مسئله را پاک می کنیم و می گوییم مسئله ای وجود ندارد، در حالیکه مسلم می دانیم این سؤال فراروی تمدن اسلامی، که می خواهیم بسازیم، وجود دارد که هنرهای مختلف چگونه باید در این تمدن به رشد و بالندگی خود ادامه دهند و در تعارض با فقه اسلامی هم نباشند؟

وی با اشاره به اینکه در گذشته به مسئولان اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس و مجمع عالی حکمت شیراز لزوم برگزاری ۲ نشست تخصصی ناظر بر فلسفه هنر و فقه هنر را یادآور شده بود، گفت: هدف این است که درگیری ذهنی و فکری اساتید فارس و شیراز در این مسئله زیادتر از حدی که امروز هست باشد. امام جمعه شیراز گفت: اینکه ما میزبان یک اجلاس باشیم ارزشمند، اما اینکه شیرازی‌ها تولید فکر کنند ارزشمندتر خواهد بود و هدف گذاری برای برنامه بر سر تولید فکر است.

وی با بیان اینکه مسلما شیراز هم در عرصه تفکر فلسفی و هم در زمینه تفکر فکری و هنری شهر برجستهای است، گفت: اگر بنا باشد تغییری در رفتار و کنش میدانی ما رخ دهد، مکتب شیراز باید به میدان بیاید نه اینکه شیراز در گوشه ای بنشیند و بگوییم در قم در این زمینه تأمل شده است.

نماینده ولی فقیه در فارس ادامه داد: قم مرکز فقه هست ولی در هنر میدان دار نیست، شیراز میدان دار هنر است، به گونه ای که حتی گاهی فقها را به نوعی به چالش می کشد و باید تعامل را در این فضای خاص به نوعی شروع کنیم و ان شاالله متناسب با تمدن اسلامی که مدنظر ما هست پاسخ بگیریم.

وی با اشاره به سخنان مدیر کل ارشاد فارس مبنی بر اینکه وزارت ارشاد چند کتاب فرستاده است و ما در ادامه آنها می خواهیم حرف بزنیم، گفت: این مسائل باید واضح باشد که بالاخره اگر کسی اهل فکر و اندیشه است و مطلبی را عرض می کند، موضوع را متوجه بوده و بیان کرده است و این ربطی به وزارت ندارد و کارشناس محترمی که این حرف را زده انگار نمی شناسد چه کسی پیشنهاد داده است. اگر بنا هست که این گونه حرف بزنیم که آخرین حرف ها زده شده پس بحث اجتهاد تعطیل می شود. بنا نیست بگوییم آخرین حرف ها زده شده، بلکه آخرین تأملات را فرموده اند.

امام جمعه شیراز اضافه کرد: ما در رابطه با فلسفه مضاف هم عقیده نداریم حرف آخر را مالصدرا گفته؛ خیر، کار مهم او آغاز تأملات بعدی است، ولی مالصدرا خوب گفته اما حرف آخر را نزده است. خود را محدود کردیم و این نگاه ایجاد شده که نمی توانیم تمدن بسازیم. این فضا را با همکاری یکدیگر باید ایجاد کنیم.

نماینده ولی فقیه در استان فارس خاطرنشان کرد: بنده احساس می کنم اگر جهت گیری ها و هدف گذاری ها در جمع های ما مشخص نباشد بعد از مدتی صرفا جلسه خواهید بود. بنده در طرح این نشست ها در تبیین اهداف هدف گذاری خاصی مدنظر داشتم که امیدوارم با همت اساتید محترم تأمین شود.

آیت‌الله دژکام اضافه کرد: در خصوص فلسفه و فقه هنر ما معمولا در عرصه هنرها بیش از هر چیزی ذهنمان سمت موسیقی می رود، ولی مسئله بسیار فراتر است. وی با اشاره به طرح موضوعاتی پیرامون ساختمان‌سازی در قم و ورود بعضی از مراجع بزرگوار به پاسخگویی، گفت: ما در معماری بحث داریم، اینکه معماری ما چگونه باشد که با تمدن اسلامی ایرانی تناسب داشته و هم از مسائلی نظیر تجملات دور بماند.

امام جمعه شیراز گفت: امروز که شعار عدالت خواهی را در عرصه های سیاسی می دهیم، گاهی یک ساختمان نشان از عدالت ندارد و بیش از حد مجلل ساخته شده است.

آیت‌الله دژکام گفت: در عرصه سایر هنرها که یکی بعد از دیگری می آید نیز ما با پرسش‌هایی که ریز می‌شود مواجه هستیم. مثلا یک کارگردان سینما اگر اعتقادات اسلامی داشته باشد و بخواهد کار تخصصی و شخصی اش در چارچوب فقه اسلامی باشد ریز سؤالات او باید در حد یک رساله مطلب توضیح داده شود.

امام جمعه شیراز ادامه داد: مسئله ای که در عرصه عمل با آن مواجه هستیم تصور مخاطبمان از فقه است؛ یعنی ما وقتی می خواهیم رابطه بین دو دانش را بسنجیم، باید تعریفی از هر دو داشته باشیم. در تصور از فقه در سطح ملی یک نگاه دو گانه می بینیم که آیا فقه می خواهد در مورد تمام اعمال آحاد مردم نظر دهد یا نسبت به یک قسمتی از اعمال مردم پاسخگو هست؟

وی با تاکید براینکه این سؤال همیشه و در گذشته تاریخی ما بوده، ولی امروز یک مقاومت وجود دارد، گفت: این یعنی سوای بحث های علمی به یک فرهنگ سازی نیاز داریم.

آیت‌الله دژکام خاطرنشان کرد: مسلما مبنایی که انقلاب بر پایه آن جلو آمده این است که فقه در همه امور مردم حرف برای گفتن دارد، اما بحثی مطرح هست که فقه ناظر به جهاتی نباید ورود کند؛ اینکه می گویم باید در همایش ها نگاه ترویجی باشد، یعنی صرفا ما در جلسات کار پژوهشی انجام دهیم و رد شویم، این مناسب نیست.

وی با بیان اینکه فرض می کنیم همه پذیرفتیم که فقه تکلیف همه اعمال مکلفین را مشخص می کند، اما این موضوع ترویج نشده و در مقابل نگاه لیبرالی به دین ترویج شده است؛ تاکید کرد که در این گونه مسائل نمی‌توان تغافل کرد، در حالیکه تمدن رقیب در همین عرصه‌ها کار کرده و برنامه ساخته و تبلیغ می‌کند.

امام جمعه شیراز ضمن ابراز امیدواری نسبت به استمرار ارتباط ایجاد شده بین قم، تهران و شیراز در این حوزه، گفت: به نظر بنده مدتی است که از برخی جهات، خاص شیراز و توانمندی هایی که داشته حرف زده و دفاع نشده است.

وی خطاب به حاضران در همایش گفت: به شهری پا گذاشته اید که از نظر ادبیات امام خمینی (ره) که پایه گذار انقلاب هستند فرمودەاند «شاعر اگر سعدی شیرازی است ... بافته های من و تو بازی است»، این شهر حرف برای گفتن داشته و عقبه ای دارد که برای آینده تمدن اسلامی از آن باید استفاده شود.

نماینده ولی فقیه در استان فارس با اشاره به پیشینه شیراز در فقه و فقه سیاسی و سبک فقهی و روش آموزشی میرزای شیرازی ادامه داد: از این حیثیت نیاز هست که شیراز دوباره خود را پیدا کند و به میدان بیاید.

آیت‌الله دژکام با تاکید بر اینکه قصد ندارد جایگاه دیگر مکاتب و شهرها را در حرکت های علمی زیر سؤال ببرد، گفت: می‌خواهیم بگوییم شیراز هم در واقعیت خود یک جایگاهی دارد که امیدواریم مورد عنایت قرار گیرد و این رفت و آمدها و داد و ستدهای علمی در سطح شیراز، افزایش پیدا کند و تقویت شود.